

MASARYKOVA UNIVERZITA EKONOMICKO-SPRÁVNÍ FAKULTA

Katedra práva

Úvod do NOZ – systematika, předmět, základní zásady

Tento studijní materiál byl vytvořen jako výstup z projektu č. CZ.1.07/2.2.00/15.0189.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

NOZ – systematika

- Celkem NOZ obsahuje 3081 paragrafů rozdělených do 5 částí:
- **Část první**, nazvaná "Obecná část", pojednává o obecných otázkách. Sestává se z pěti hlav. Hlava první obsahuje předmět úpravy a základní zásady. Hlava druhá upravuje osoby, které rozděluje na osoby fyzické a právnické. Hlava třetí upravuje zastoupení, hlava čtvrtá upravuje věci a hlava pátá právní skutečnosti.
- **Část druhá**, nazvaná "Rodinné právo", upravuje, jak název napovídá, rodinně právní vztahy. Skládá se ze tří hlav. První hlava upravuje manželství, druhá hlava příbuzenství a švagrovství a třetí hlava poručenství a jiné formy péče o dítě.
- **Část třetí**, nazvaná "Absolutní majetková práva", upravuje práva působící vůči všem (vlastnické právo, zástavní právo aj). Skládá se ze 3 hlav. První = obecné otázky, druhá = věcná práva a třetí = dědické právo.
- **Část čtvrtá**, nazvaná "Relativní majetková práva", upravuje tzv. závazky (např. ze smluv, z deliktů). Skládá se ze čtyř hlav. První hlava upravuje obecné otázky relativních majetkových práv, druhá hlava závazky z právních jednání, třetí upravuje závazky z deliktů a čtvrtá závazky z jiných právních důvodů.
- **Část pátá**, nazvaná "Ustanovení společná, přechodná a závěrečná" uzavírá občanský zákoník. Skládá se ze dvou hlav. První upravuje společná ustanovení, druhá ustanovení přechodná a závěrečná, tedy mj. vztahy původní právní úpravy (zákona č. 40/1964, občanský zákoník, zákona č.513/1991 Sb., obchodní zákoník atp.). NOZ ruší několik desítek právních předpisů, resp. jejich částí (k tomu srv. § 3080 NOZ).
- Jednotlivé hlavy se dále člení do dílů, ty do oddílů, ty do pododdílů, ty do paragrafů.

Soukromé právo x Veřejné právo

- Základní otázky NOZ = upraveny v hlavě první NOZ, která se skládá ze tří dílů. V prvním dílu je upraveno soukromé právo, ve druhém pravidla pro používání předpisů občanského práva a ve třetím ochrana soukromých práv.
- Legální **definice soukromého práva** je obsažena v 1 odst. 1 NOZ -) ustanovení právního řádu upravující vzájemná práva a povinnosti osob vytvářejí ve svém souhrnu soukromé právo. Uplatňování soukromého práva je nezávislé na uplatňování práva veřejného.
- **Definici veřejného práva** přitom NOZ (jakož ani žádný jiný právní předpis) nepodává. V obecné rovině lze uvést, že charakteristickým znakem veřejného práva je nadřazenost jedněch subjektů (orgánů veřejné moci) nad jinými (občané, podnikatelé atp.). Hranice mezi veřejným a soukromým právem přitom nemusí být vždy zcela jednoznačná. V praxi vznikají časté spory o to, je-li určitý právní vztah veřejnoprávní nebo soukromoprávní.
- Rozpor s právem veřejným nemusí znamenat rozpor s právem soukromým a opačně. Např. neplatnost soukromého smluvního vztahů nemusí mít za následek nemožnost vyměření daně či poplatku podle předpisů veřejného práva. K tomu srv. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 2. 12. 2010, č.j. 7 Afs 130/2009, přístupný na www.nssoud.cz.

Důraz na smluvní volnost

- NOZ klade důraz na autonomii vůle (smluvní volnost).
- Kogentní x dispozitivní normy (OZ x NOZ)
- Tato autonomie je omezena pouze ve výslovně uvedených případech. Srv. 1 odst. 2, podle něhož nezakazuje-li to zákon výslovně, mohou si osoby **ujednat práva a povinnosti odchylně od zákona**.
- *Příklad: Smluvní strany smlouvy o dílo (stavba rodinného domu) si mohou sjednat záruku delší, než stanoví zákon. Nemohou si však (z důvodu porušení dobrých mravů) sjednat, že v případě prodlení budou povinni platit sankční úrok v nepřiměřené výši.*
- Obecně jsou zakázána pouze ujednání porušující **dobré mravy, veřejný pořádek nebo právo týkající se postavení osob, včetně práva na ochranu osobnosti** (1 odst. 2).
- *Příklad: Ujednáním porušujícím postavení osob by byla např. smlouva mezi mužem a ženou, která jednoho z partnerů uvádí do otrockého postavení, nebo smlouva, jíž se jeden z partnerů vzdává své svéprávnosti.*

Interpretace

- NOZ obsahuje i pravidla pro interpretaci soukromého práva (2 odst. 1, 2 a 3).
- Ustanovení soukromého práva je třeba vykládat pouze ve shodě
  - s LZPS
  - ústavním pořádkem,
  - se zásadami, na nichž spočívá tento zákon (2 až 8),
  - jakož i s trvalým zřetelem k hodnotám, které se tím chrání.
- Rozejde-li se výklad jednotlivého ustanovení **pouze podle jeho slov** s tímto příkazem, **musí mu ustoupit**.
- Zákonnému ustanovení **nelze přikládat jiný význam**, než jaký plyne z vlastního smyslu slov v jejich vzájemné souvislosti a z jasného úmyslu zákonodárce; nikdo se však nesmí dovolávat slov právního předpisu proti jeho smyslu.
- Výklad a použití právního předpisu **nesmí být v rozporu s dobrými mravy a nesmí vést ke krutosti nebo bezohlednosti urážející obyčejné lidské cítění**.

Zásady soukromého práva

- Podle 3 odst. 1 **soukromé právo chrání důstojnost a svobodu člověka i jeho přirozené právo brát se o vlastní štěstí a štěstí jeho rodiny nebo lidí jemu blízkých** takovým způsobem, jenž nepůsobí bezdůvodně újmu druhým.
- Podle 3 odst. 2 spočívá soukromé právo na těchto **zásadách**:
- každý má právo na ochranu svého života a zdraví, jakož i svobody, cti, důstojnosti a soukromí,
- rodina, rodičovství a manželství požívají zvláštní zákonné ochrany,
- nikdo nesmí pro nedostatek věku, rozumu nebo pro závislost svého postavení utrpět nedůvodnou újmu; nikdo však také nesmí bezdůvodně těžit z vlastní neschopnosti k újmě druhých,
- daný slib zavazuje a smlouvy mají být splněny,
- vlastnické právo je chráněno zákonem a jen zákon může stanovit, jak vlastnické právo vzniká a zaniká, a
- nikomu nelze odepřít, co mu po právu náleží.
- Soukromé právo přitom podle NOZ vyvěrá i z dalších obecně uznaných **zásad spravedlnosti a práva** (3 odst. 3).

Další zásady

- V 6 až 8 NOZ jsou upraveny **další zásady**.
- Podle 6 má každý povinnost jednat v právním styku **poctivě**. Nikdo nesmí těžit ze svého nepoctivého nebo protiprávního činu. Nikdo nesmí těžit ani z protiprávního stavu, který vyvolal nebo nad kterým má kontrolu.
- Podle 7 se má za to, že ten, kdo jednal určitým způsobem, jednal **poctivě a v dobré víře**.
- Podle 8 **zjevné zneužití práva** nepožívá právní ochrany.[1]
- *Příklad: Pokud by kupní smlouva obsahovala všechny zákonné náležitosti, avšak její aplikace by vedla ke zneužití práva, nepožívala by právní ochrany.*

Užití předpisů občanského práva

- **V 9 až 11 upraveno užití předpisů občanského práva.**
- Soukromá práva a povinnosti osobní a majetkové povahy se řídí NOZ **v tom rozsahu, v jakém je neupravují jiné právní předpisy.**
- Nelze-li právní případ rozhodnout na základě výslovného ustanovení, posoudí se podle ustanovení, které se týká právního případu **co do obsahu a účelu posuzovanému právnímu případu nejbližšího.**
- Není-li takové ustanovení, posoudí se právní případ podle **principů spravedlnosti a zásad**, na nichž spočívá tento zákon, tak, aby se dospělo se zřetelem k zvyklostem soukromého života a s přihlédnutím k stavu právní nauky i ustálené rozhodovací praxi k dobrému uspořádání práv a povinností.
- -) Primárně je třeba při rozhodování vycházet z dikce zákona, neexistuje-li, posoudí se spor podle ustanovení, které se týká právního případu co do obsahu a účelu posuzovanému právnímu případu nejbližšího (princip analogie legis) a není-li ani toto možné posoudí se spor podle principů spravedlnosti a zásad, na kterých spočívá NOZ (viz výše).
- K **zvyklostem** lze hledět tehdy, dovolává-li se jich zákon (10). Zákon se zvyklostí dovolává např. v 511, kde se uvádí, že jsou-li pochybnosti, zda je něco příslušenstvím věci, posoudí se případ podle zvyklostí.

+ Odborná péče

- *Podle 5 NOZ - Kdo se veřejně nebo ve styku s jinou osobou přihlásí k odbornému výkonu jako příslušník určitého povolání nebo stavu, dává tím najevo, že je schopen jednat se znalostí a pečlivostí, která je s jeho povoláním nebo stavem spojena. Jedná-li bez této odborné péče, jde to k jeho tíži. Proti vůli dotčené strany nelze zpochybnit povahu nebo platnost právního jednání jen proto, že jednal ten, kdo nemá ke své činnosti potřebné oprávnění, nebo komu je činnost zakázána.*
- *Příklad: Pokud např. někdo vlastníku nemovitosti nabídne, že mu sepíše smlouvu o prodeji nemovitosti – přičemž se předtím sám označí za vynikajícího právníka, který vystudoval tři právnické fakulty – a ta se následně ukáže neplatnou, z čehož vznikne povinnost náhrady škody, jde to k tíži právníka.*

Ochrana soukromých práv - 12 až § 14

- Podle 12 každý, kdo se cítí ve svém právu zkrácen, může se domáhat ochrany u „**orgánu veřejné moci**“. Není-li v zákoně stanoveno něco jiného, je tímto orgánem veřejné moci **soud**.
- Výjimkou je **svépomoc** (14). Toto ustanovení umožňuje každému přiměřeným způsobem pomoci si k svému právu sám, je-li jeho právo ohroženo a je-li zřejmé, že by zásah veřejné moci přišel pozdě. Hrozí-li neoprávněný zásah do práva bezprostředně, může jej odvrátit úsilím a prostředky, které se osobě v jeho postavení jeví vzhledem k okolnostem jako přiměřené.
- *Příklad: Pokud např. tatínek zaparkuje kočárek s miminkem před obchodem a při nakupování zjistí, že mu kočárek odváží cizí osoba, je oprávněn (pokud není v blízkosti policista) jí v tom zabránit vlastními silami.*
- Orgány veřejné moci jsou povinny postupovat při ochraně soukromých práv v souladu se zásadou **předvídatelnosti, resp. legitimního očekávání** (13) = každý je oprávněn důvodně očekávat, že jeho případ bude rozhodnut obdobně jako jiný právní případ, který již byl rozhodnut a který se s jeho právním případem shoduje v podstatných znacích; byl-li rozhodnut jinak, má právo na přesvědčivé vysvětlení odchylky.
- *Příklad: Pokud např. soud již dříve rozhodoval majetkový spor, který se shoduje (v podstatných znacích) se sporem, který má být řešen na základě návrhu jiného navrhovatele, může navrhovatel očekávat, že spor bude rozhodnut obdobně. Pokud by byl rozhodnut jinak, má navrhovatel právo znát důvod této odchylky.*